

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת חיי שרה תשפ"ג לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון אלף שכ"ח

ונראה דהקושיא למה רץ ענינו, דאיתא בגמרא (ברכות מג:)
פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור
עיניו של אדם, מאי תקנתיה, להדריה בקדושא דבי שמי.
וברש"י ששונה כוס של קידוש בשבת בלילה ע"כ. ובטור
(או"ח סימן רסט) פירש שנותנין מן היין על העינים, ולכן נוהגין
לעשות קידוש בבית הכנסת, כי לא כל אחד יש לו בביתו יין
לקדש, ויהא לו רפואה מקדושא דבי שמי ע"ש. ואם כן
אין מן הנימוס לרוץ, להפסיד ממאור עיניו בפסיעה גסה.

ומצינו ביוסף שאמר לאחיו, אל תרגזו בדרך (מה-כב),
וברש"י אל תפסיעו פסיעה גסה (תענית י:). ופירש
בספר קומץ המנחה בטעם שלא הזהירם יעקב על כך, לפי
שפסיעה גסה נוטלת ממאור עיניו של אדם, על כן לא
הוצרך יעקב להזהירם בדבר שלא יפסיעו פסיעה גסה, לפי
שמעצמם יהיו יודעים להזהר בכך שלא יכהו עיניהם. והרי
יין קידוש לא היה להם, מאחר שלא שנו יין מאז מכרו את
יוסף (שבת קלט:), אבל עכשיו משנמצא יוסף והותרו בשתיית
יין, כבר היה בידם יין קידוש, והוצרך יוסף להזהירם על
פסיעה גסה, כי מעצמם כבר לא יהיו זהירים בכך, שיסמכו
על קדושא דבי שמי עכ"ד.

אמנם מבואר בגמרא (ברכות ו: דמצוה למרטה לבית
הכנסת, שנאמר (הושע ו-ג) נרדפה [לשון מרוצה
משמע, שהרודף רץ] לדעת את ה'. אמר רבי זירא מריש כי
הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא [לשמוע הדרשה]
בשבתא, אמינא קא מחליין רבנן שבתא [דאמר מר (שבת
ק"ג:)] אסור לפסוע פסיעה גסה בשבת שנאמר (ישעיה נח-ג) אם

וירץ לבן אל האיש החוצה אל העין (כד-כט). ויש לדקדק
דלכאורה תיבת 'החוצה' נראה כמיותר. וברש"י
למה רץ, ועל מה רץ, אלא ויהי כראות הנזם, אמר עשיר
הוא זה, ונתן עיניו בממון ע"כ. ונראה דזה מרומז בקרא
גופיה, והוא על דרך שמצינו במזיק את חברו, שאמר
הכתוב וכי ינצו אנשים וגו', עין תחת עין שן תחת שן וגו'
(שמות כא-כב). ובגמרא (בבא קמא פג:) עין תחת עין, ממון ע"ש.
וברש"י סימא עין חברו נותן לו דמי עינו, כמה שפחתו דמיו
למכור בשוק, ולא נטילת אבר ממש ע"כ.

ובספר המאור הגדול (פ' משפטים) כתוב בשם הגר"א זצ"ל,
שבכתוב עצמו מרומז שאין פירושו עין ממש אלא
ממון, כי הוי ליה לומר עין 'בעד' עין, ומהו הלשון 'תחת'.
אלא יש בזה רמז, כי אחר האותיות עי"ן יש אותיות כס"ף,
תחת עי"ן הוא פ"א, ותחת יו"ד הוא כ"ף, ותחת נו"ן הוא
סמ"ך, אותיות כס"ף. וזהו שאמר, 'עין', אם סימא את עין
חברו, יתן הדבר שהוא 'תחת עין', והיינו כסף ע"כ. וזהו
שרימו הכתוב גם בענינינו, וירץ לבן אל האיש, ומבאר למה
רץ ועל מה רץ, 'החוצה אל העין', בשביל האותיות שהם
סמוכים חוצה להעי"ן, והם אותיות כס"ף, ונתן עיניו בממון.

*

אך אכתי יש להבין למה שאל רק על ריצת לבן, הלא
לשון זה נמצא גם באליעזר ורבקה, וכמו שנאמר וירץ
העבד לקראתה (כד-ז), ושוב נאמר ברבקה 'ותמהר' ותורד
כדה וגו', 'ותרץ' עוד אל הבאר וגו', ותרץ הנערה ותגד
לבית אמה וגו', וגם בהם יש לשאול ריצה זו למה.

ככוכבי השמים. ובקל היו הנגיעות שלו יכולים להטעותו להציע השידוך באופן שלא יהיה להם חשק ורצון לישא את יצחק. אלא שאליעזר היה עבד נאמן לרבו, המושל בכל אשר לו (כד-ב), שיוכל למשול על עצמו שלא יהא נוטה אחר נגיעותיו.

אבל הרי אמרו (אבות ב-ד) אל תאמן בעצמך עד יום מותך, וחשש אליעזר אולי יחלש נאמנותו לרבו, ויעשה פעולות המנגדות לגמר השידוך. ולא רצה להאריך נסיונותיו ימים רבים עד בואו לחרן, ולכן הזכיר שם של קפיצת הארץ שיבוא עוד באותו יום לחרן, ושוב ביקש מה' שבאותו יום יוכל לגמור הכל, הקרה נא לפני 'היום' דייקא, בעוד שהוא עבד נאמן לרבו. – ולכן שפיר מובן מה שאליעזר עשה כל דבר במהירות וריצה, שלא להאריך נסיונותיו.

וכמו כן המהירות והריצה של רבקה מובנת עוד יותר, כי לעשות חסד לרעבים ולצמאים יש לעשותם במהירות. וכמו שסיפרו חז"ל (תענית כא.) אמרו עליו על נחום איש גם זו, שהיה סומא משתי עיניו, גידם משתי ידיו, קיטע משתי רגליו, וכל גופו מלא שחין וכו'. אמרו לו תלמידיו, רבי, וכי מאחר שצדיק גמור אתה למה עלתה לך כך. אמר להם, בניי, אני גרמתי לעצמי, שפעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי והיה עמי משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים, בא עני אחד ועמד לי בדרך, ואמר לי רבי פרנסני, אמרתי לו המתן עד שאפרוק מן החמור, לא הספקתי לפרוק מן החמור עד שיצתה נשמתו. הלכתי ונפלתי על פניו ואמרתי, עיני שלא חסו על עיניך יסומו, ידיי שלא חסו על ידיך יתגדמו, רגלי שלא חסו על רגליך יתקטעו, ולא נתקררה דעתי עד שאמרתי כל גופי יהא מלא שחין. אמרו לו אוי לנו שראינוך בכך, אמר להם אוי לי אם לא ראיתוני בכך ע"כ. ולכן רבקה בצדקתה עשתה הכל בזריזות ובמהירות, ותמהר ותורד כדה וכו', ותרץ עוד אל הבאר וגו'. והקושיא היא רק על לבן, למה רץ ועל מה רץ.

*

ועל דרך המוסר יש לומר במאמרם פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם. בהקדם מה

תשיב משבת רגלך, כיון דשמענא להא דרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת שנאמר (הושע יא-י) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו', אנא נמי רהיטנא ע"כ.

ואם כן ריצת אליעזר היתה דבר מצוה, לעשות שליחות רבו, וגם צורך נישואי יצחק, וכמו כן ריצת רבקה היתה לדבר מצוה, להשקותם מים ולארח אותם בבית אביה, ושפיר אין קושיא עליהם למה רצו. אבל לבן שביקש לעקור את הכל, הוא לא רץ לדבר מצוה, ולמה רץ ועל מה רץ, על זה אמרו שנתן עיניו בממון. והיינו שהסיבה 'על מה רץ' אל העין, היא בשביל תאותו לממון. ואם כן שוב לא קשיא 'למה רץ' ולא הלך כדרכו, כי גוי שרואה ממון לפניו, שוכח הכל, ואינו משים אז על הלב שזה נוטל ממאור עיניו, וכמו שפירש החיד"א בספרו חדרי בטן בשם מהר"א הכהן ז"ל, שנתן עיניו בממון, שהוא כל כך להוט אחר הממון, עד שהיה מוכן אפילו לתת מאור עיניו בעדו. ומצינו כן בלבן כאשר שמע על ביאתו של יעקב, וירץ לקראתו ויחבק לו וינשק לו (כט-ג), וברש"י כסבור ממון הוא טעון, שהרי עבד הבית בא לכאן בעשרה גמלים טעונים. ויחבק, כשלא ראה עמו כלום אמר שמא זהובים הביא והנם בחיקו. וינשק לו, אמר שמא מרגליות הביא והם בפיו (בר ע"ב) ע"כ.

וכבר ביארנו במקום אחר (עין שמן ראש בפרשתנו ח"א רפג), כי הסיבה שהלך אליעזר לחרן בקפיצת הארץ, וכמו שאמר (כד-מב) ואבוא היום אל העין, וברש"י היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ (סנהדרין צה.) ע"כ. ואחר שבא לשם ביקש מה' הקרה נא לפני 'היום' (כד-ב). כי אליעזר אמר לאברהם, אולי לא תלך האשה אחרי (כד-לט). וברש"י אלי כתיב, בת היתה לו לאליעזר, והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם, בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מתדבק בברוך (בר נט-ט) ע"כ. ואם כן היה לאליעזר נגיעה שלא יוגמר השידוך עם רבקה, כי אולי אז ישנה אברהם דעתו לקחת את בתו. והיה בזה מסירת נפש עצומה מאליעזר, כי שידוך כזה לבתו לא יהיה לו עוד, הן בגשמיות שאברהם כבד מאוד בכסף ובזהב, ועל כולם מחותן כאברהם אבינו, חתן עולה תמימה, אשר הובטח לו מפי ה' שממנו יצא שלשלת של הכלל ישראל כולו, והרבה ארבה את זרעך

ומאי תקנתיה, מהדר ליה בקידושא דבי שמי, כאשר בא יום השבת ומקדש על היין, ונותן אל לבו כי בששת ימים עשה ה' את עולמו, ובעשרה מאמרות נברא העולם, וכל הבריאה היא יש מאין, ורק דיבור ה' מחייהו ומקיימו, ולא עזב ה' עולמו, ויש השגחה פרטית על כל דבר, אז מהדר ליה מאור עיניו, ומונע מלפסוע פסיעה גסה, כי בא להזכרה שהכל מושגח, ואין אדם נוגע במוכן לחבירו, ועל ידי השבת הוא בא לפסוע פסיעה קטנה.

*

והנה אחר שהפיל אליעזר תפלתו לה', אמר הכתוב, ויהי הוא טרם כלה לדבר, והנה רבקה יוצאת וגו', והאיש משתאה לה, מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו אם לא (כד-טו). ויש להבין דכפי הנראה כבר השלים אליעזר כל מה שהיה לו לומר, ולמה אמר הכתוב שטרם כלה לדבר. וגם מה שאמר והאיש משתאה לה 'מחריש' לדעת, חרישה זו מה פירושה. וגם הלא כל עין רואה בזה הצלחה מופלגת שנתקיים כל הסימן, ומהו הספק ההצליח ה' דרכו אם לא.

ונראה דהנה כאשר רוצה אדם להתפלל לה', אז קודם שמוציא הדיבורים בפיו, מסדר מתחלה במחשבה הדיבורים שרוצה לומר כדי לסדרם כראוי, וכמו שאמרו (ראש השנה לה). דבתפלה שבא לפרקים, יסדיר אדם תפלתו ואחר כך יתפלל ע"ש. ובודאי שכן עשה אליעזר, שסידר תפלתו מתחלה בלבו. ולפעמים זוכה האדם שתפלתו נענית תיכף גם קודם שהוציאה בפיו, וכמו שנאמר (ישעיה סה-כד) והיה טרם יקראו ואני אענה. והיינו כי רצון יראיו יעשה (תהלים קמה-ט), שעושה ה' צורכי יראיו תיכף כאשר עולה הדבר ברצונו. וכמו כן היה באליעזר שתיכף כאשר סידר תפלתו בלבו, קודם שעלה בידו להוציאה בדיבור, תיכף נתקיימה תפלתו, והנה רבקה יוצאת, וכמו שאמר בעצמו להלן (כד-מה) אני טרם אכלה 'לדבר אל לבי'. וזהו כוונת הכתוב גם כאן, ויהי הוא טרם כלה לדבר, הכוונה שסידר אליעזר תפלתו בלבו, ורצה לגומר בדיבור פיו, וטרם כלה מעשהו, 'לדבר', להוציא תפלתו גם בדיבור, והנה רבקה יוצאת, עוד קודם שעלה לו להתפלל תפלתו בפיו.

והענין בזה שנענה אליעזר תיכף, קודם שהוציא תפלתו בדיבור פיו, כי לפעמים יש קיטרוג מהמלאכים

ששמעתי בילדותי מהמלמד בחדר הרה"ח רבי אהרן פאללאק ז"ל שאמר, כי החסידים האמיתיים היו תמיד מתונים, ולא היו נמהרים במעשיהם, כי בהיות שכל עשייתם היתה לשם שמים, בכל דרכיך דעהו (משלי ג-ו), אשר בזה עובד את בוראו תמיד (ש"ע או"ח סימן רלא), ואם כן מה להם למהר לעזוב את עבודת קונם שהם עסוקים בזה אז. ומה גם למהר לדבר הרשות, הלא הכל נגזר מן השמים, ומה שמוזמן לו יגיע אליו בכל אופן ע"כ.

וביאור הדברים, כי המאמין האמיתי יודע ומכיר שכל מאורעותיו בפרטי פרטיות הכל היא בהשגחה בגזירת שמים, ולא כחו ועוצם ידו עושה שום דבר. הזיווג מוכן ארבעים יום קודם יצירת הולד (סוטה ב.). פרנסתו של אדם קצובה לו מראש השנה (ביצה טו.), ואין ביכולת שום אדם למנוע ממנו מה שהזמינו לו, וכמאמרם (יומא לה.) בשמך יקראוך ובמקומך יושבוך, אין אדם נוגע במוכן לחבירו. ועל כן הוא עושה השתדלותו שמצווה עליה, אבל לא ירוץ ולא ימהר ולא יעשה תחבולות שונות, כי מה שמוכן לו יגיע אליו בכל אופן. ועיניו תלויות תמיד לשמים, וכמו שנאמר (תהלים קמה-טו) עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו, כי מכיר שפרנסתו לא בא לו ממעשיו.

ומצינו באברהם כאשר ראה שלשה אנשים נצבים עליו, וכסבור שהם ערביים, אמר יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם (יה-ד). וברש"י שמשתחווים לאבק רגליהם, והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו ע"כ. ופירש בנחלת יעקב הכוונה, שהחושב שפעולותיו שעושה מביאה לו פרנסתו, והליכתו ממקום למקום ומתן מרבה הונו, זהו אבק עבודה זרה, וצריכין להתרחץ מזה ע"כ.

ואם כן ההולך פסיעה גסה, שהוא רץ ונמהר ממקום למקום, וחושש שאם יתאחר הדברים לרגע יוכל להפסיד מה שהזמינו לו מן השמים, יש חסרון בעיניו שצריכין להיות צפיות לה', אשר עיני כל אליו ישברון. ועל זה רמזו, ש'פסיעה גסה נוטלת ממאור עיניו של אדם', כי עיני האדם צריכין לשבר ולבטוח בה', והשלך על ה' יהבך והוא יכלכלך, וריבוי ומהירות פסיעותיו לא יוסיפו לו כלום על מה שמוזמן לפניו.

והיה טרם יקראו ואני אענה, כדי שלא יתהוו מכשולות ומניעות לתפלתו. או שזהו לסימן רע, שנותנין לו בקשתו תיכף, שאין רוצין לשמוע קולו. וזהו שאמר 'והאיש משתאה לה', שהיה עומד נבהל, 'מחריש', על מה שנתקבל תפלתו בעודו מחריש, שלא הוציא תפלתו בדיבורי פיו, אם זה מורה ש'הצליח ה' דרכו', להתקיים והיה טרם יקראו ואני אענה, 'או לא', שזהו לסימן רע, ולא יהיה הצלחה במעשי ידיו.

*

והנה תחלת דיבורו של אליעזר בבית בתואל היתה, עבד אברהם אנכי (כד-לד), אשר לכאורה זהו תואר של שפלות להיות עבד לאחרים, והיה די באמרו שהוא בא בשליחותו של אברהם, ויחשבו שאדם חשוב הוא. ובגמרא (בבא קמא צב:) אמרו, מנא הא מילתא דאמרי אינשי, מילתא גנאה דאית ביך קדים אמרה, דכתיב ויאמר עבד אברהם אנכי ע"ש.

ויש לומר עוד, כי אליעזר ידע שיש בעומק לבו נגיעות שלא יוגמר השידוך הזה, ובוה ימצא עילה לישא את בתו. והנסיון היותר גדול אצלו הוא כעת, כאשר מציע השידוך לבתואל, איך יאמרנה. הוא יכול להרבות בשבחו של אברהם עם בנו יצחק, ולעומת זה יכול למסור שליחותו בשפה רפה, ולהמעט בשבחם, ולהציע את יצחק כאיש קדוש מלאך אלקים, שאינו כלל מסוג השידוכים שבתואל יתרצה בהם. על כן כדי לחזק עצמו שלא למעול בשליחותו, הכריז בראשית דבריו, 'עבד אברהם אנכי', עבד אין לו יד כלל לעצמו, כל מה שקנה עבד קנה רבו, הוא אין לו שום זכותים לעצמו, רק כולו בטל לרבו. ומוטל עליו לסלק כל נגיעותיו הפרטיים, ולבצע שליחות אדונו כראוי.

ועל דרך זה יש לכל אחד לשנן לעצמו ולהכריז, אנא עבדא דקודשא בריך הוא, אין לי שום יד לעצמי, אני מסור כליל ברשות אדוני, רק לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם, להיות עבד נאמן לה', ולסלק כל מחשבותיו הפרטיים, ולהיות בטל כולו לדעת קונו.

שלא יתקבל התפלה מחמת סיבה, על כן ה' עונדה מקודם שיקרא, אשר המלאכים אינם יודעים מחשבות בני אדם, ומתמלא רצונו בלי מניעות (עיין נועם אלימלך פ' ויחי עה"פ יששכר, בני יששכר תשרי ב-ו). ובספר תולדות אדם (פ' ויגש) כתוב בשם מרן הבעל שם טוב זי"ע כי בעת שח"ו הדין שורה לא יתפלל כי אם במחשבה, וכדי שלא יוכלו לקטרג ח"ו ע"כ. ומה גם בנישואי יצחק, התחלת הבנין של הכלל ישראל, יתכן שכחות הטומאה יעכבו במניעות שונות. ועל דרך שמצינו במלכות בית דוד, שהיה טמון בלוט ובנותיו, מצאתי דוד עבדי (תהלים פט-כא), ואמרו (ב"ר מא-ד) היכן מצאתיו בסדום ע"כ. והוא כדי שהמקטריגים יסוחו דעת שמכאן יצא השררה והמלכות של ישראל (עיין בכתבי האר"י שער הפסוקים איוב א', ובש"ך על התורה פ' וישב).

ומצינו כיצא בזה בחנה שהיתה עקרה והתפללה על בנים, ואמר הכתוב (שמואל א א-ג) וחנה היא מדברת על לבה, רק שפתייה נעות וקולה לא ישמע, ופירשו כי חששה להתפלל בדיבור, כי זקינה היתה ונצרכה לנס, ולא יהיו מקטריגים שידחו תפלתה (עיין אור תורה להמגיד ממעזריטש זצ"ל בליקוטים). ועל דרך זה מצינו במשה רבינו בקריעת ים סוף, שאמר לו ה' מה תצק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (שמות יד-טו), כי היתה זמן של קיטרוג, הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, ואין הזמן גרמא להתפלל בצעקה, אלא במחשבה גרידא, והיה טרם יקראו ואני אענה.

אמנם לעומת זה מצינו, כי הקדמת הישועה קודם התפלה הוי לפעמים לגריעותא, וכדאיתא בגמרא (תענית כה:) שמואל הקטן גזר תעניתא וירדו להם גשמים קודם הנץ החמה, כסבורין העם לומר שבחו של צבור הוא [שעדיין לא קראו ונענו], אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה, לעבד שמבקש פרס מרבו, אמר להם תנו לו ואל אשמע קולו ע"כ.

ולכן היה אליעזר מסופק, אם הא דנענה תיכף קודם שהוציא התפלה בפיו, זהו סימנא טבא, שנתקיים בו

הגליון הזה נהגב על ידי

מוה"ר ר' אהרן יודא שאלאמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב	מוה"ר ר' יואל דוד סאדרינאס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' אהרן יודא שאלאמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב	מוה"ר ר' יואל דוד סאדרינאס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בתו למזל טוב
מוה"ר ר' נתן גראינגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' שמואל יוסף ליכטמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' יצחק סרולאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב	מוה"ר ר' יואל דוד סאדרינאס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב